

De tweede feministische golf in Vlaanderen.

De RoSa-factsheets maken u wegwijs in het gelijke kansenlandschap in Vlaanderen. Telkens wordt er op een bepaald terrein nagegaan wat de situatie is. Zowel bredere thema's als meer specifieke krijgen aandacht, naargelang de relevantie en/of beschikbaarheid van informatie en het voorhanden zijn van cijfermateriaal. Bedoeling is niet zozeer volledigheid te bieden maar wel op een overzichtelijke en toegankelijke manier de positie van de vrouw in Vlaanderen te schetsen. RoSa is sinds 1978 in Vlaanderen hét adres voor informatie en documentatie over gelijke kansen, emancipatie en vrouwenstudies in binnen- en buitenland.

Nr. 3 • september 2000

Inleiding

Wat volgt, is een overzicht van de belangrijkste organisaties uit de tweede feministische golf in Vlaanderen. De nadruk ligt op de structuur van de vrouwenbeweging. Daarom wordt ook kort ingegaan op de organisaties die voordien reeds bestonden als gevolg van de eerste feministische golf. In de tekst worden de belangrijkste data uit de vrouwengeschiedenis uit die periode vermeld, maar niet altijd in strikt chronologische volgorde.

Voor 1960, de gevolgen van de eerste feministische golf in België

Nationale vrouwenraad en zuilgebonden organisaties.

Voor 1960 bestaan in ons land enkele vrouwenverenigingen, die ontstaan zijn rond de eeuwwisseling 19^e-20^e eeuw. Er is de Nationale vrouwenraad, een rechtstreekse uitloper van de eerste feministische golf. Bij de twee grote zuilen in ons land beginnen vrouwen zich te organiseren.

Nadat overal in het land lokale katholieke vrouwenbonden ontstaan, de eerst in Gent in 1873, organiseren die zich in nationaal verband in 1920 in de K.A.V., Katholieke Arbeiders Vrouwengilde, later Katholieke Arbeidersvrouwen. Ook K.V.L.V. (Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen) ontstaat op een dergelijke manier. Vanaf 1907 ontstaan her en der boerinnengilden, waarvan de eerste in Leuven in 1907. In 1911 worden deze gegroepeerd in de Boerinnenbond.

Aan socialistische kant worden de verschillende lokale vrouwengroepen in 1901 ondergebracht in de NFSV, de Nationale Federatie der Socialistische Vrouwen. In 1922 wordt de politieke activiteit afgezwakt en worden de SVV, de Socialistische Vooruitziende Vrouwen opgericht, die meer op mutualistische leest geschoeid zijn. Dat werd, tot de oprichting van een politieke vrouwengroep, de belangrijkste socialistische vrouwenorganisatie. Daarnaast heeft ook de vakbond haar vrouwenorganisatie. Andere gebonden vrouwenorganisaties zouden pas veel later opgericht worden, zoals de CMBV (Christelijke Beweging voor Vrouwen uit de Middengroepen) in 1951, de Vlaamse Liberale Vrouwen begin jaren zeventig.

De in 1905 opgerichte Nationale Vrouwenraad, eerst enkel onder de

Franstalige naam 'Conseil National des Femmes Belges', groepeerde aanvankelijk enkel autonome organisaties.

Vanuit de zuilen komt er al snel reactie: die vrouwengroepen treden ook toe tot de Nationale Vrouwenraad. Die Vrouwenraad heeft vanaf het begin altijd veel aandacht besteed aan internationale connecties, de samenwerking met het ICW, International Council of Women bijvoorbeeld. De Nederlandstalige en Franstalige vleugels krijgen vanaf 1974 een autonome werking, in 1979 worden beide afdelingen zelfstandig.

Stemrecht voor vrouwen

Het stemrecht voor vrouwen wordt werkelijkheid op 26 juni 1949. Bij de eerste naoorlogse wetgevende verkiezingen kunnen ook vrouwen parlaments- en provincieraadsleden kiezen. Daarvoor was er voor vrouwen enkel algemeen stemrecht voor de gemeenteraadsverkiezingen. Uit die laatste periode rond 1920 stamde ook het recht om verkozen te worden, op alle niveaus.

Ook in 1949 wordt de premie voor moeder aan de haard ingevoerd. Alle vrouwen met tenminste één kind krijgen voortaan een (bescheiden) toelage, berekend op het aantal kinderen, op voorwaarde dat ze geen betaalde arbeid verrichten. Deze toelage wordt 8 jaar later opnieuw afgeschaft bij het hervormen van de kinderbijslag. De toelage is belangrijk omdat zij later terugkeert onder de naam SPT, Sociaal Pedagogische Toelage. Die SPT zal voor de tweede golf duidelijk ideologisch onaanvaardbaar zijn omdat de ondertoon blijft dat vrouwen thuis moeten blijven. Liever wilde men meer collectieve voorzieningen voor kinderopvang. De SPT wordt uiteindelijk wet, maar blijft dode letter zonder de nodige uitvoeringsbesluiten.

1960-1970

Gelijkheid in burgerlijk recht

De oudere vrouwenorganisaties zullen verschillend reageren op de nieuwe feministische golf in de jaren zeventig. Sommigen zoals KAV zullen hun werking moderniseren, anderen reageren afwijzend. Voor 1970 blijven de zuilgebonden organisaties vrij braaf. Traditioneel vrouwelijke problemen zoals gezinshulp en kinderopvang zijn hun thema's. KAV brengt in 1968 echter een handvest uit met als titel: 'De vrouw nu: een nieuw statuut'. Daarin wordt niet meer gehamerd op de traditionele rollen, maar op herverdeling van taken. Ook wordt er gewezen op de nood aan een nieuw juridisch statuut voor de gehuwde vrouw. Tot dan toe is dat statuut nooit aangepast aan de veranderende samenleving. Het burgerlijk recht is sinds de Code Napoléon nagenoeg ongewijzigd gebleven. In 1958 wordt de juridische onbevoegdheid van de gehuwde vrouw afgeschaft. Nochtans blijven er belangrijke discriminaties bestaan. Het huwelijksgoederenrecht bepaalt dat de man de gemeenschappelijke goederen en de eigendommen van de vrouw beheert. Bij het uitoefenen van het ouderschap blijft de man het overwicht behouden. De eis voor hervorming van huwelijksgoederenrecht, zal in jaren zeventig ook belangrijk zijn voor PAG, de wetteksten worden uiteindelijk aangepast in 1976

Gelijk loon voor gelijk werk

In 1952 ondertekent België conventie nr.100 van de Internationale Arbeidsorganisatie over gelijk loon voor gelijkwaardig werk, zonder dat die conventie later opgenomen wordt in de nationale wetgeving. Ook het Verdrag van Rome, waarmee in 1957 de Europese Economische Gemeenschap wordt opgericht, bevat een artikel over gelijk loon voor gelijk werk (artikel 119), dat voor de lidstaten bindend is. Hoewel dat laatste artikel een stap achteruit is ten opzicht van conventie nr. 100-de formulering 'gelijk loon voor gelijkwaardig werk' heeft bredere implicaties dan 'gelijk loon voor gelijk werk'- krijgt het voorlopig geen

toepassing in de Belgische wetgeving. Als op 16 februari 1966 de werknemers van de wapenfabriek FN in Herstal het werk neerleggen om gelijk loon voor gelijk werk te eisen, kunnen zij zich enkel op die internationale verdragen baseren. Na drie maanden staking krijgen ze gelijk loon, maar blijven de verdragen dode letter. Een belangrijk gevolg van hun actie is de oprichting van het actiecomité 'gelijk loon voor gelijk werk' dat nog jaren actief zal zijn en de wetgeving op dat vlak met argusogen zal volgen.

In 1968 wordt die lacune in de Belgische wetgeving opnieuw ter discussie gesteld. Gabrielle Defrenne, airhostess bij Sabena, dient bij de arbeidsrechtbank een klacht in tegen haar werkgever voor discriminatie op grond van geslacht. Op 16 februari 1968 wordt Gabrielle Defrenne verplicht op non-actief gezet omdat ze 40 jaar werd. Haar arbeidscontract bepaalde immers dat vrouwen na hun veertigste verjaardag geen deel meer konden uitmaken van de crew terwijl deze passage in de contracten van mannelijk boordpersoneel ontbrak. De klacht eindigt uiteindelijk in 1976 bij het Europees Hof van Justitie in Luxemburg. Daar wordt het historisch arrest Defrenne uitgesproken: er is wel degelijk sprake van discriminatie op grond van geslacht en bovendien wordt besloten dat artikel 119 van het Verdrag van Rome een directe werking heeft, waardoor het ook voor Belgische rechtbanken kan ingeroepen worden. In 1975 komt er in België een CAO (collectieve arbeidsovereenkomst) over gelijk loon voor gelijk werk.

In deze periode kent België ook zijn eerste vrouwelijke minister van 1965 tot 1968: Marguerite De Riemaecker-Legot, Minister van Gezin en Huisvesting. De eerste verkiezingen waarbij ook vrouwen mochten stemmen in 1949, hadden geen vervrouwelijking van het parlement tot gevolg. De eerste vrouwelijke minister komt uit KAV-kringen. Een echte doorbraak betekent dat echter niet, na 1968 komt er geen nieuwe vrouwelijke minister tot in 1974.

1970-1980

De pioniers: de eerste helft van de jaren zeventig

De protestbeweging die op gang komt begin jaren zeventig wordt aangezwengeld door enkele nieuwe autonome groepen.

PAG

Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1970 ontstaan in verschillende Vlaamse steden kernen van PAG (Pluralistische Actiegroepen voor Gelijke Rechten van Man en Vrouw). Er is een stichtingsvergadering op 10 januari 1970 in Brugge. De organisatie volgt duidelijk het model van de Nederlandse groep 'Man-Vrouw-Maatschappij', zelf opgericht in 1968. Net als MVM is ook PAG pluralistisch. PAG is een pragmatische actiegroep, die discriminaties aanklaagt en probeert uit de wereld te helpen. Voorbeelden van dergelijke strijdpunten zijn gelijk loon voor gelijk werk, politieke participatie en, vooral, de hervorming van het huwelijksgoederenrecht. In tegenstelling tot de Dolle Mina's hebben zij een braver imago. Dat imago hebben ze meer te danken aan de stijl van hun acties: discussie-avonden in plaats van de (telegenieke) ludieke acties van hun tegenhangsters.

Er is een actie van de Brugse PAG aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen van 11 oktober 1970: 'Heb vertrouwen-stem voor vrouwen'. Daarop stijgt het aantal vrouwen in de gemeenteraad van twee naar zeven en komt er een vrouwelijke schepen.

De Brugse PAG kent navolging. In 1973 zijn er actieve groepen in Brugge, Gent, Roeselare, Mechelen, Antwerpen, Tervuren en Ieper. De groep van Gent organiseert in 1974 de derde vrouwendag. De PAG's van Brugge en Antwerpen zijn belangrijk voor het ontstaan van vrouwenhuizen. Vanuit PAG richten verschillende vrouwen immers praatgroepen op, waaruit in de tweede helft van de jaren zeventig de vrouwenhuizen voortkomen. In

1972 publiceren de PAG-groepen hun eigen nieuwsbrief: "PAG-nieuws". Die blijft bestaan tot 1977.

Niet alle groepen bleven zo lang bestaan. PAG is nooit officieel ontbonden maar stierf een stille dood eind jaren zeventig. Heel wat vrouwen uit PAG vonden hun weg in de vrouwengroepen van de traditionele politieke partijen, naast degene die er al actief in waren.

Dolle Mina

In 1970 wordt Dolle Mina gesticht, naar Nederlands voorbeeld. De naam is gebaseerd op Wilhelmina Drucker, een socialistisch feministe van de eerste golf. Er zijn vijf kernen: Antwerpen, Oostende, Leuven, Brussel en Gent. Gent blijft het langst bestaan en brengt in '73 een blad uit: De Grote Kuis.

Dolle Mina krijgt veel meer publiciteit dan PAG, dankzij mediagenieke campagnes. Een van de eerste betogingen richt zich tegen een Antwerpse verzekeringsmaatschappij waar mannen wel en vrouwen niet mogen roken, onder het motto 'vrouwen hebben ook recht op longkanker'. De acties zijn vooral gericht op gezinsproblemen: betere kinderopvang, meer speelpleinen. Bij de opening van de autosnelweg E3 plaatsen leden van Dolle Mina een wegwijzer naar de dichtstbijzijnde kinderkribbe: 'Stockholm: 1500 kilometer'. In tegenstelling tot PAG is Dolle Mina een organisatie met een duidelijke politieke keuze: ze profileert zich als links, zonder in het begin banden te hebben met andere linkse organisaties. Op het einde van de jaren zeventig ging de enige nog actieve kern, die van Gent, op in de Fem-soc-Coördinatie, wat staat voor feministisch en socialistisch.

VOK

Het VOK, het Vrouwenoverlegkomitee, ontstaat in 1972 tijdens een vormingsweekend in leper. Aanleiding voor dat weekend is de onvrede van een aantal vrouwelijke redactieleden van het blad 'De Nieuwe Maand' met de aandacht die aan vrouwen besteed wordt. Uit dat informeel overleg ontstaat het VOK. Het VOK is officieel een koepel die 'de progressieve vrouwengroepen in Vlaanderen' bundelt, maar het gaat hier meer om een vrouwennetwerk. Naast organisaties kent het VOK ook individuele leden en doorheen haar geschiedenis stonden niet alle leden altijd achter alle standpunten van de organisatie. Het VOK behoort tot de linkerzijde, maar er zijn verschillen met Dolle Mina. Er is geen ideologisch gekleurde opvatting van het socialisme, maar een algemeen-progressieve benadering, waarin zowel socialisten, progressieve christenen, klein links, als politiek daklozen zich konden herkennen.

Niet zo lang na het stichtingsweekend nemen de betrokkenen deel aan een vrouwendag in Parijs (georganiseerd door de MLF, de Mouvement de la Libération de la Femme), wat hen doet besluiten er zelf één te organiseren. Diezelfde dag wordt een datum vastgelegd en een spreekster gecontacteerd: Simone De Beauvoir.

De eerste Vrouwendag op 11 november 1972 in Brussel is een enorm succes: het aantal bezoekers wordt tussen tien- en twaalfduizend geschat. Vanaf dan organiseren Vlaamse en Waalse organisaties elk hun eigen dag. In 1973 wordt de tweede vrouwendag georganiseerd door PAG Antwerpen, vanaf dan reist de vrouwendag door de Vlaamse provincies. Tot vandaag organiseert het VOK elk jaar op 11 november een Vrouwendag. Telkens wordt een politiek urgentieprogramma voorgelegd om aandacht te vragen voor problemen waar vrouwen mee kampen. De thema's van enkele Vrouwendagen geven een indicatie van die problemen:

1972 • Brussel (geen echt thema)

1973 • Antwerpen: 'Jaar van de rechtvaardigheid: ook voor de vrouw?'

1974 • Gent: 'Internationaal Jaar van de Vrouw'

1975 • Hasselt: 'Internationaal Jaar van de Vrouw'

1976 • Brussel: 'Abortus; de vrouw beslist'

- 1977** • Ieper: 'Arbeidsduurverkortung per dag'
- 1978** • Mechelen: 'De hand die de wieg beweegt, beweegt de wereld niet'
- 1979** • Turnhout: 'Gelijke opleidingskansen'
- 1980** • Leuven: 'Vrouwen tegen geweld'

VFP

Bij de parlementsverkiezingen in maart 1974 komt een feministische partij op: de VFP (Verenigde Feministische Partij). De partij is opgericht in 1972, oorspronkelijk voornamelijk langs Franstalige kant, daarna komt er ook een sterke Vlaamse vleugel. De partij is pluralistisch, het programma bevat punten waarvan men vermoedt dat alle vrouwen er achter kunnen staan: gelijk loon, gelijke onderwijskansen, gelijke rechten en 'sociale en economische rechtvaardigheid voor iedereen'.

In 1974, voor de parlementsverkiezingen worden kandidaatslijsten samengesteld voor volgende arrondissementen: Brussel, Gent, Brugge, Oostende, Antwerpen, Luik, Charleroi en Nijvel. Men haalt in totaal 18551 stemmen voor de Kamer, of 0.35 procent, voor de Senaat 14.282 stemmen, of 0.28 procent. Sommigen beschouwen dat als een mislukking, anderen bedenken dat in Vlaanderen na de tweede wereldoorlog behalve de Vlaamse beweging met de Volksunie, geen enkele nieuwe beweging electoraal succes geboekt heeft. Het probleem van de VFP is dat ze geen steun krijgt van een breed segment van de vrouwenbeweging. De meeste VFP-leden worden gerecruteerd buiten de traditionele netwerken van de vrouwenbeweging, en ze hebben over het algemeen weinig ervaring in het verenigingsleven. De verhouding tussen vrouwenbeweging en VFP loopt mank. De traditionele vrouwenorganisaties recrutereren voor de eigen partijen (lees CVP en SP), maar ook PAG en Dolle Mina verlenen niet de nodige steun. Niettemin is de 'Stem Vrouwactie', tot stand gekomen door een feministische frontvorming van het VOK en de Nationale Vrouwenraad, een succes. Het aantal parlementsleden is verdubbeld van 13 naar 26 (op 365 mannen).

Opkomst van vrouwenorganisaties binnen de politieke partijen.

Binnen de bestaande politieke partijen beginnen vrouwen zich te organiseren. Eind 1973 wordt de eerste politieke vrouwengroep opgericht binnen de CVP: 'Vrouw en Maatschappij'. In 1974 ontstaat binnen de Volksunie de 'Federatie Vlaamse Vrouwen'. De P.V.V. vrouwen organiseren zich in 1978. Ook in 1978 wordt een stuurgroep van B.S.P.-vrouwen opgericht, vanaf 1980 zal de socialistische politieke vrouwengroep verder gaan onder de naam 'Socialistische Vrouwen'. De Kommunistische Partij heeft al sinds 1921 een vrouwencommissie.

Abortus

Voor de vrouwenbeweging is abortus lang een belangrijk en controversiël thema geweest. De arrestatie van de Luikse dokter Peers in 1973 zorgt voor heel wat beroering en veel manifestaties. Willy Peers wordt ervan beschuldigd honderden abortussen te hebben uitgevoerd. Overal in het land worden betogingen voor zijn vrijlating en voor de legalisering van abortus georganiseerd en worden er Peerscomités opgericht. Vrouwenorganisaties voelen zich verplicht om hun standpunt duidelijk te maken. De socialistische vrouwen pleiten voor legalisering terwijl de christelijke organisaties abortus veroordelen. Abortus zal lang een heet hangijzer zijn. Op Vrouwendagen waar het op de agenda staat, blijven christelijke organisaties weg. Het is pas in 1990 dat abortus in België uit het strafrecht wordt gehaald. Toch wordt in 1973 een succes geboekt dat ongetwijfeld voortkomt uit de vele betogingen: informatie verstrekken over anticonceptie is niet langer strafbaar.

1975: het UNO jaar van de vrouw

In dit jaar van de vrouw gaat er veel aandacht naar de thema's van de vrouwenbeweging, ook in de programma's van de traditionele partijen. De voorbereidingen in België op de

Vrouwenconferentie in Mexico (en het daaropvolgende decennium van de vrouw (1975-1985)) laten echter te wensen over. Er worden enkele commissies opgericht, waarvan de meeste een stille dood sterven. Er zijn het Nationaal comité 'internationaal jaar van de vrouw', de werkgroep onderwijs ombudsdienst en de commissie voor ethische problemen. De commissie vrouwenarbeid blijft bestaan, het is een blijvend adviesorgaan binnen het ministerie van Arbeid en Tewerkstelling, opgericht op 2 december 1974. De opdracht van de commissie luidt: 'het verlenen van adviezen en het ondernemen van studies en het voorstellen van wettelijke en reglementaire maatregelen met betrekking tot elke materie die direct of indirect de vrouwenarbeid raakt'. De commissie vat haar werkzaamheden aan in 1975 en is samengesteld uit vertegenwoordigers van de ministeries, van werknemers- en werkgeversorganisaties en uit deskundigen. De consultatieve commissie voor de status van de vrouw wordt pas opgericht na de wereldconferentie in Mexico, toch is het deze commissie die erover moet waken dat de internationale richtlijnen voor de vrouwenemancipatie in ons land toegepast worden.

Het persoonlijke is politiek: de tweede helft van de jaren zeventig

In de tweede helft van de jaren zeventig verandert de toon binnen de vrouwenbeweging. Het besef groeit dat niet alleen wettelijke maatregelen nodig zijn, maar ook een bewustzijnsverandering. In maart 1976 is er in Brussel het Internationaal Tribunaal over de misdaden tegen de Vrouw. Op het Tribunaal worden getuigenissen van misbruikte vrouwen gehoord. Verkrachting wordt een belangrijk thema voor de vrouwenbeweging. Specifieke hulpverlening wordt opgericht, zoals vluchthuizen voor mishandelde vrouwen. Nadat in Brussel eind 1977 een vluchthuis voor vrouwen opgericht werd, volgen in 1978 ook Gent, Leuven en Antwerpen. De tweede lichterij feministen van de tweede golf legt de nadruk op het kleinschalige (het persoonlijke is politiek). Zelfbeschikking, ook op seksueel vlak, is belangrijk. Binnen die context ontstaan ook groepen van lesbische vrouwen.

Vrouwenhuizen schieten als paddestoelen uit de grond in deze periode. Het eerste vrouwenhuis ziet het daglicht in november 1974: het Antwerps Vrouwencentrum. Ook in Brussel gaat er één open, voornamelijk Franstalig. De rest van de vrouwenhuizen wordt in de tweede helft van de jaren zeventig opgericht. Het Antwerps Vrouwenhuis ontstaat uit een praatgroep van huisvrouwen, die met een ruimtegebrek kampen. Andere vrouwenhuizen ontstaan vanuit PAG (bijvoorbeeld in Brugge), fem-soc-groepen (Kortrijk) of door het voorbeeld van andere vrouwenhuizen. In de vrouwenhuizen kunnen vrouwen terecht voor opvang, directe hulpverlening, ontspanning en vorming. Om vorming te kunnen geven is informatie nodig. Het besef groeit dat de informatie erg verspreid en soms moeilijk toegankelijk is. Om aan die verzuchtingen tegemoet te komen wordt het pluralistisch documentatiecentrum RoSa opgericht. Een deel van het cultureel centrum van Vorst wordt beschikbaar gesteld en het ministerie van Nederlandse cultuur subsidieert. Op 26 oktober 1978 wordt het documentatiecentrum geopend.

De lesbische beweging

De nadruk op het privé-leven en de seksualiteit die toegeschreven wordt aan de tweede generatie feministes van einde jaren zeventig bleek ook een weerslag te hebben op de zichtbaarheid van lesbische vrouwen. De eerste autonome lesbiennegroep Sappho wordt in 1974 opgericht in Gent. Daarna volgen andere steden vanaf 1978. De relatie tussen de lesbiennebeweging en de (autonome) vrouwenbeweging is complex. Van de lesbiennegroepen die in de tweede helft van de jaren zeventig ontstonden, waren er zes die opgericht werden binnen een vrouwenhuis en daarbinnen ook functioneerden. Sommigen ontstonden autonoom maar konden een beroep doen op de infrastructuur van de vrouwenhuizen. In een aantal van die vrouwenhuizen waren er conflicten tussen lesbiennes en heterovrouwen, in de andere dan weer geen of weinig. Sommige heterofeministes schrokken ervoor terug om geïdentificeerd te worden met die groep.

Het was immers een veelgebruikte antifeministische retoriek om lesbiennes en feministes op een hoop te gooien. Sommigen vreesden dan ook niet meer serieus genomen te worden.

Ook de aanwezigheid van lesbiennes op de vrouwendag is niet constant geweest. Van 1978 tot 1983 was het overlegorgaan Cocolev (Coördinatie Comité Lesbische Vrouwen) met een gemeenschappelijk standpunt op de vrouwendagen aanwezig. Het einde van die overlegstructuur in 1981 betekende ook het einde van de manifeste aanwezigheid van die groep vrouwen. In 1983 was er een ervaring met een lesbische workshop op de vrouwendag te Hasselt. De grote aanwezigheid van lesbiennes in het organiserende Hasseltse Vrouwenhuis kan hiervoor een verklaring zijn.

Fem-soc groepen

In 1978 verschijnt Schoppenvrouw, het tijdschrift van de Fem-soc beweging. De Fem-soc beweging is een verzameling van linkse vrouwengroepen die in 1977 samen rond tafel zijn gaan zitten. Op de vrouwendag van dat jaar komen ze als een georganiseerde beweging naar buiten. Leden zijn de dan nog altijd bestaande Dolle Mina uit Gent, ERA (Emancipatie door Raad en Actie), Rode Marianne uit Hasselt, GROV (Groep Rode Vrouwen), de Linkse Oostendse Vrouwen en de Linkse Vrouwen uit Brugge. Die alliantie leidt tot het ontstaan van nog meer linkse vrouwengroepen, ondermeer in Kortrijk, Aalst, Sint-Niklaas, Leuven, Lokeren. In 1988 wordt het blad Schoppenvrouw nieuw leven ingeblazen, zonder de link met die beweging. In 1999 gaat het blad ter ziele wegens een gebrek aan middelen.

Besluit

De tweede feministische golf is voor een groot deel te danken aan autonome groepen. Na 1980 begint een integratiefase: de autonomie wordt grotendeels opgegeven en de vrouwenbeweging wordt geïntegreerd in grotere instellingen. Voorbeelden daarvan zijn de vrouwenafdelingen van politieke partijen en vakbonden. Nochtans is veel te danken aan de autonome organisaties uit het begin. In België is men relatief laat begonnen met de institutionalisering van het gelijke kansenbeleid, in 1985 werd een staatssecretaris voor maatschappelijke emancipatie opgenomen in de regering. In de jaren zeventig was er binnen de politiek weinig interesse voor vrouwen. De autonome organisaties waren een must om die wereld wakker te schudden.

Literatuur

- BRACKE Martine, MENTENS Linda, *Vrouwenhuizen in Vlaanderen: beschrijving en evaluatie*. Eindverhandeling Rijksuniversiteit Gent, 1980.
- DE GENDT Lies, *Lesbiennegroepen in Vlaanderen tussen 1974 en 1994*, Eindverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, 1995.
- DE WEERDT Denise, *En de vrouwen? Vrouw, vrouwenbeweging en feminisme in België, 1830-1960*, Gent, 1980.
- D'HAVELOOSE Erik, *Emancipatiebeleid en Gelijke Kansen in de Europese Unie: van 'gelijk loon voor gelijk werk' naar mainstreaming*. In: *Uitgelezen*, Jg.5, nr.2, tweede trimester 1999.
- FLOUR Els, JACQUES Cathérine, *Bronnen voor de geschiedenis van de vrouwenbeweging in België. Repertorium van Archieven.1830-1993*, Brussel, 1993.
- GEYPEN Marit, *Politiek en feminisme*. In: *Cherchez la femme, een wandeling door de geschiedenis van de vrouw in Brussel*, Documentatiecentrum Rol en Samenleving, Brussel, 1999.
- HONDEGHEM Annie, NELEN Sarah, *Een beleid op weg. Situering van het gelijke-kansenbeleid in België*. In: *Tijdschrift voor Genderstudies*, jg. 3 nr.1, maart 2000.

- HOOGHE Marc, *De vrouwenbeweging, de lange mars door de instellingen*. In: Hellemans Staf, Hooghe Marc (ed.), *Van 'mei 68' tot 'Hand in Hand', Nieuwe sociale bewegingen in België 1965-1995*, pp. 89-109. Garant, Leuven, 1995.
- KEYMOLEN Denise, COENEN M.-T., *Stap voor Stap. Geschiedenis van de vrouwenemancipatie in België*, Brussel, 1991.
- VAN MECHELEN Renee, *Uit eigen beweging. Balans van de vrouwenbeweging in Vlaanderen 1970-1978*, Leuven, 1979.
- VAN MOLLE Leen, GUBIN Eliane, CHRISTENS R., *Vrouw en politiek in België*, Tielt, 1998.
- VOK, *25 vrouwendagen in beelden en woorden*, Brussel, 1997.

Samenstelling - Joyca Leplae